

PODÍL ČESKÝCH PRÁVNÍCH HISTORIKŮ NA VYTVÁŘENÍ CHORVATSKÝCH PRÁVNÍCH DĚJIN

Stanislav Balík

Rok 2014 je rokem celé řady výročí.

Z těch, která se dotýkají právníké obce a právní vědy, stojí vedle 100. výročí úmrtí profesora Jaromíra Čelakovského ze zorného úhlu tématu tohoto příspěvku za zvláštní zmínku především 150. výročí založení Jednoty právnické, 140. výročí založení Právnické fakulty Královské univerzity Františka Josefa I. v Záhřebu a 160. výročí narození českého historika a balkanisty Konstantina Jirečka (1854–1918). Vzhledem k tomu, že výklad je zaměřen na období, kdy Chorvatsko a české země byly společně součástí habsburského soustátí, je třeba zmínit rovněž 100. výročí propuknutí I. světové války.

V rámci hodnocení podílu českých právních historiků na vytváření oboru chorvatských právních dějin nelze v prvé řadě přehlédnout, že ve sledovaném období se jednalo o součást historie práva rakouského,¹ zatímco nyní tyto spadají do rámce obecných, respektive evropských právních dějin. Je pak pochopitelné, že v česko-chorvatských vztazích hrála tehdy roli i idea slovanské vzájemnosti, že se tomuto oboru věnovali vedle právních historiků a právníků i slavjanofilové, pěstující primárně jiné obory, a konečně, že titíž autoři se zabývali nezdídko nejen chorvatskými dějinami, ale též historií dalších slovanských balkánských národů.

Zájem českých právních historiků v uvedeném širším slova smyslu o chorvatské právní dějiny byl v zásadě trojího typu, a to popularizační ve vztahu k české společnosti, pedagogický a vědecký. I podle toho, která z forem zájmu byla v příslušném období převažující, lze stanovit periodizaci, která v zásadě kopíruje i významné mezníky dějin právnictví.

Nejstarší etapa začíná zahájením vydávání časopisu Právník v r. 1861, střední etapa, počítaná od založení Právnické fakulty Královské univerzity Františka Josefa I. v Záhřebu r. 1874, je spojena s působením Jaromíra Hanela (1847–1910) na této fakultě, závěrečná pak koresponduje s Hanelovým návratem do Prahy v r. 1881 a je provázena rozvojem české právní vědy po rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity v r. 1882.²

Projděme nyní jednotlivými etapami.

* * *

Za autora, který se chorvatským právním dějinám věnoval v rámci svého zájmu o slovanské právní památky, lze označit právníka, slavjanofila, rusofila a člena Jednoty právnické Viléma Skřivana (1834–1875). Tento pozapomenutý autor³ v 60. letech 19. století přiblížil spíše naučně populární formou v přednáškách konaných v týdenních schůzích Jednoty právnické vedle zejména středověkých ruských právních pramenů⁴ a dalších témat též Vinodolský zákon.⁵ Vilém Skřivan tím sice získal na stránkách Právníka prvenství, jeho

příspěvky však nedosáhly vyšší vědecké úrovně a jeho práce na poli dějin slovanského práva navíc zůstala torzem.

Prakticky ve stejné době, kdy Vilém Skřivan zemřel, zahájila činnost již zmiňovaná záhřebská právnická fakulta. Český právní historik Jaromír Hanel působil v jejím profesorském sboru prakticky od samých jejích začátků.

Není bez zajímavosti, že v Záhřebu dosáhl v době tamějšího Hanelova působení právnického doktorátu chotěbořský rodák, později soudce a historik Slezska a Těšínska František Sláma (1850–1917).⁶ Kronika rodiny Slámovy popisuje mimo jiné i působení českých profesorů na záhřebské fakultě:

„Na novou universitu, která roku 1883 měla již 38 profesorů a docentů a 416 posluchačů, přišlo též několik českých profesorů. Byl tam Hanel Jaromír, nar. 1847 v Třebíči, který do Záhřebu přišel hned v roce 1874 jako profesor právních dějin a r. 1881 přešel do Prahy jako profesor německého práva a rakouských právních dějin. Dále Leopold Václav Geitler, jazykospytec a slavista, nar. 1847; do Záhřebu přišel rovněž hned při založení university jako řádný profesor slavistiky a zůstal tu až do své smrti v r. 1885, když jeho pokusy dostat se do Prahy nebo aspoň do Lvova selhaly... Profesora Hanela v Záhřebě vyličil Holeček ... jako uzavřeného, nemluvného, zamračeného patrona, který nepěstoval vůbec společenské styky... Na studenty byl přísný, nechtěl jim vydat kolokvijní vysvědčení bez zkoušky, jak na to byli chorvatští studenti zvyklí z akademie – tenhle šlendrián chtěl vymýtít a naučit studenty poctivě práci... Geitler naproti tomu, ač nezvyklé poměry společenské, nedostatek knihovny a touha po vlasti činily ho v Záhřebu nešťastným, byl hovorný, vlídný a snažil se působit na studentstvo spíše buzením skutečného zájmu o studium než přísností.“⁷

Není divu, že Jaromír Hanel více než na poli pedagogickém uspěl v Záhřebu jako vědec a organizátor vědeckého života. Lze předpokládat, že jeho citovaná rozprava O pojmu a objemu historie práva rakouského vycházela z Hanelových univerzitních přednášek.

Kromě působení na právnické fakultě se Jaromír Hanel zasloužil u záhřebské Akademie věd a umění středomořských Slovanů o založení ediční řady Monumenta historicojuridica Slavorum meridionalium⁸, v níž sám vydal edici zákonů města a ostrova Korčuly⁹ a statuty města Splitu.¹⁰

Dějinám Dubrovníka a dalmatských měst se od 90. let již jako profesor slovanské filologie a slovanských starožitností „průkopnický na základě suverénní znalosti pramenného materiálu“¹¹ zabýval Konstantin Jireček.¹² Ten byl spolu s Battazarem Baldo Bogišićem (1834–1908) i editorem knihy dubrovnických statutů z r. 1272.¹³ Je nepochybné, že již ve své době udržoval Konstantin Jireček bohaté styky i s dalšími chorvatskými právními historiky a historiky a že je dosud v chorvatské historické a právněhistorické literatuře uznávaným autorem.¹⁴

Posledním právním historikem, který se ještě v rámci mocnářství systematicky věnoval chorvatským právním dějinám, byl Karel Kadlec (1865–1928). Široce zaměřený profesor dějin slovanského práva vydával rovněž chorvatské právní památky,¹⁵ podal přehled chorvatských právních dějin¹⁶ a sepsal celou řadu recenzí prací chorvatských právních historiků (Vladimir Mažuranić, Battazar Baldo Bogišić, Vjekoslav Klaić, Petar Karlić, Josip Šilovič, Ferdo Šišić aj.), které publikoval zejména ve Sborníku věd státních a právních.¹⁷

Rozpadem Rakouska-Uherska zájem o chorvatské právní dějiny v českých zemích opadl. Lze říci, že Karel Kadlec byl posledním právním historikem, který jim ještě v období prvé Československé republiky u nás věnoval hlubší pozornost. Publikační činnost byla

zaměřena spíše na pouhé recenze (Karel Kadlec, Theodor Saturník).¹⁸ Existují však prameny, dokládající skutečnost, že mezi českými a chorvatskými právními historiky byly i nadále udržovány kolegiální kontakty.¹⁹

* * *

Z uvedeného lze učinit několik závěrů.

Je evidentní, že chorvatské právní dějiny byly ve sledovaném období od 60. let 19. století do rozpadu Rakouska-Uherska pěstovány především národními právními historiky.

Čeští právní historikové se podíleli na vytváření obrazu chorvatských právních dějin zejména jako vydavatelé edic pramenů. Kromě toho se věnovali na tomto poli pedagogické a osvětové činnosti, díky čemuž měla dobová česká právnická obec velice solidní možnost seznámit se podrobněji s danou problematikou. Významnou roli sehráli nepochybně čeští profesori v prvních letech činnosti záhřebské právnické fakulty.

Vznik Československa a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců odvedl pozornost právních historiků v obou státech poněkud jiným směrem, kolegiální kontakty však nebyly zcela zpřetrhány.

V dnešní době, kdy chorvatské právní dějiny tvoří součást evropských právních dějin, je účelné připomenout, že zájem o tento obor býval v českých zemích zcela určitě hlubší, než je tomu nyní.

Poznámky

- ¹ Srov. zejména HANEL, J. J.: O pojmu a objemu historie práva rakouského. *Právník*, 1880, s. 217–230, 253–264, 289–303, 325–336, 361–371, 397–408, 433–441, 469–476. Srov. též BALÍK, S. st. (1928) – BALÍK, S. (1956): Nad Hanelovou rozpravou O pojmu a objemu historie práva rakouského. In: KNOLL, V. (ed.): *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2009–2010*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 24–32.
- ² Podrobněji srov. BALÍK, S. st. – BALÍK, S.: Obecné dějiny státu a práva. In: MASOPUST, Z. (ed.): *Stát a právo na stránkách Právníka. 150 let českého právníckého časopisu*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, s. 415–428.
- ³ Blíže srov. BALÍK, S. – ZILYNSKYJ, B.: Vilém Skřivan – zapomenutý přispěvatel Právníka (Ke 125. výročí časopisu Právník). *Právník*, č. 9, 1986, s. 846–854.
- ⁴ Srov. SKŘIVAN, V.: O Pravdě Ruské. *Právník*, V, 1866, s. 83–92; SKŘIVAN, V.: Počátkové ruského pravodavstva hledíc obzvláště ke kodifikaci. *Právník*, VI, 1867, s. 369–379; SKŘIVAN, V.: Zákonodárství cara Alexeje Michailoviče. *Právník*, VI, 1867, s. 37–43.
- ⁵ Srov. SKŘIVAN, V.: Zákon Vinodolský z r. 1280. *Právník*, V, 1866, s. 253–257.
- ⁶ Srov. i KUTNAR, F.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. II. díl. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 68.
- ⁷ Srov. SLÁMA, J.: *Kronika rodiny Slámovy*, kapitola 6. – V Chorvatsku 1877–1878, rukopis. Praha, 1944, s. 105–124. Tento nepublikovaný pramen poskytl autorovi laskavě k dispozici vnuk Františka Slámy Jiří Sláma.
- ⁸ Srov. KUTNAR, F.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. II. díl. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 53.
- ⁹ Srov. HANEL, J.: *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae: (1214–1558)*. Zagrabiae, Acad. scient. et art. Slavorum meridionalium, 1877, 306 s.
- ¹⁰ Srov. HANEL, J.: *Statuta et leges civitatis Spalati*. Zagrabiae, Officina Societatis Typographicae, 1878, 336 s.
- ¹¹ Srov. KUTNAR, F.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. II. díl. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 41.
- ¹² Srov. zejména JIREČEK, K.: *Die Archive von Dalmatien*. Wien, 1896, 11 s.; JIREČEK, K.: *Die Bedeutung von Ragusa in der Handelsgeschichte des Mittelalters*. Wien, Kais. Akad., 1899, 88 s.; JIREČEK, K.: Dohodak stonski, koji su Dubrovčani davali srpskome manastiru sv. Arhangjela Mihajla u Jerusalimu i povelje o njemu cara Uroša (1358) i carice Mare (1479). In: *Zbornik u slavu Vatroslava Jagića*. Berlin, Weidmannsche Buchhandl., 1908, s. 528–542; JIREČEK, K.: *Poselství republiky dubrovnické k císařovně Kateřině II. v l. 1771–1775: studie k dějinám jihoslovanským a ruským*. Praha, Česká akademie císaře Františka Jose-

- fa, 1893, 122 s.; JIREČEK, K.: *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*. Wien, 1901–1904. 3 sv. O Konstantinu Jirečkovi ve vztahu k danému tématu podrobněji srov. CVETLER, J.: *Přínos Konstantina Jirečka k poznání dějin státu a práva balkánských národů (Ke stému dvacátému výročí narození)*. AUB – Iuridica, 1974.
- ¹³ BOGIŠIĆ, B. – JIREČEK, K.: *Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272 : cum legibus aetate posteriore insertis atque cum summariis, adnotationibus et scholiis a veteribus juris consultis Ragusinis additis / nunc primum in lucem protulerunt, praefatione et apparatu critico instruxerunt, indices adjecerunt V. Bogišić et Č. Jireček*. Zagreb, Societas typographica, 1904, 466 s.
- ¹⁴ Srov. např. KLAIĆ, N.: *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*. Zagreb, Školska knjiga, 1975, s. 9, 283, 550; KLAIĆ, N.: *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*. Zagreb, Školska knjiga, 1975, s. 73, 222.
- ¹⁵ Srov. KADLEC, K.: *Mošćenický statut: Příspěvek k seznání právních řádů chorvatské obce v Istrii v 15.–18. stol.* Praha, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1914, 59 s.; KADLEC, K.: *Statut i reformacije otoka Brača : sa zakonima, povlasticama i listovima duždeva za Bracku općinu, i izvacima iz Ciccarellijeve knjige "Osservazioni sull' isola delle Brazza" = Statutum et reformationes insulae Brachiae : cum legibus, privilegiis, gratiis et indultis ducalibus pro communitate Brachiensi nec non cum partibus electis ex libro Ciccarelli "Osservazioni sull' isola della Brazza"*. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1926, 399 s.
- ¹⁶ Srov. KADLEC, K.: *Uherská a chorvatská ústava v hlavních črtách*. Praha, Leschinger tisk., 1906, 181 s.
- ¹⁷ Úplný přehled přináší BALÍK, S. st.: *Výběrová bibliografie vědeckých článků a statí z obecných dějin státu a práva v českých právnických a právněhistorických časopisech a sbornících, I., 1861–1989*. Praha, Univerzita Karlova, 1992, s. 72–73.
- ¹⁸ Srov. BALÍK, S. st.: *Výběrová bibliografie vědeckých článků a statí z obecných dějin státu a práva v českých právnických a právněhistorických časopisech a sbornících, I., 1861–1989*. Praha, Univerzita Karlova, 1992, s. 73.
- ¹⁹ Autor tak má v knihovně rodiny Balíkových k dispozici monografii KOSTREŇČIĆ, M.: *Hrvatska pravna povijest : Zakonik cara Stefana Dušana*. Zagreb, St. Kugli, 1923, 328 s. s ručně psaným věnováním: „Gospodarů profesorů Janu Kaprasu – poštovanje od autora.“

Anteil der tschechischen Rechtshistoriker an der Gestaltung der kroatischen Rechtsgeschichte

Stanislav Balík

Zusammenfassung

Die tschechischen Rechtshistoriker bearbeiteten die kroatische Rechtsgeschichte auf der Popularisierungs-, pädagogischen und wissenschaftlichen Ebene. Zu den Persönlichkeiten, die sich der kroatischen Rechtsgeschichte widmeten, gehörten z.B. Vilém Skřivan (1834–1875) oder Jaromír Haněl. Haněl, der auch als Professor an der juristischen Fakultät der Agramer Universität wirkte, machte sich auch die Gründung der Editionsreihe *Monumenta historicojuridica Slavorum merediolanium* verdient. Konstantin Jireček bearbeitete die Geschichte der Stadt Dubrovnik und der anderen dalmatischen Städte. Der bekannte Rechtshistoriker Karel Kadlec (1865–1928), der sich auch allgemein an die slawische Rechtsgeschichte konzentrierte, ist Autor der Übersicht der kroatischen Rechtsgeschichte. Die tschechischen Autoren haben vor Allem Quellensammlungen herausgegeben. Nach dem Zerfall der Österreich-Ungarischen Monarchie hat aber die Interesse der tschechischen Rechtsgeschichte schwer nachgelassen.